ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

๑. เอวมฏฺฐกถาสุ ปาปิจฺฉมหิจฺฉานํ อมตฺตญฺญุตาปิ ทสฺสิตา ฯ เต หิ ปฏิคฺคหเณ ปมาณสฺส อชานนภาเวน ปาปิจฺฉมหิจฺฉตํ อุปฺปาเทนฺติ ตสฺมา ปฏิคฺคาหกปุคฺคเลน มตฺตญฺญุนา ภวิตพฺพํ ฯ เตนาห ภควา เอกงฺคุตฺตเร เอกธมฺมปาลิยํ เตรสมวคฺเค ปฏิคฺคาหกสุตฺเต ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสนฺโต ปฏิคฺคาหเกน มตฺตา ชานิตพฺพาติ ฯ

ตตฺถ มตฺตา ชานิตพฺพาติ ปฏิคฺคาหกปุคฺคเลน ปมาณํ ชานิตพฺพํ ฯ กถํ ฯ เตน หิ ทายกสฺส วโส เวทิตพฺโพ เทยฺยธมฺมสฺส วโส เวทิตพฺโพ อตฺตโน ถาโม เวทิตพฺโพติ ตพฺพณฺณนา ฯ

ทายกสฺส วโส นาม อุฬารานุฬารตาเภโท อชฺฌาสโย ฯ เทยฺยธมฺมสฺส วโส นาม โถกพหุตา ว ฯ อตฺตโน ถาโมติ ยาปนปฺปมาณนฺติ ตฏฺฏีกา ฯ

โย หิ มตฺตํ ชานาติ โส ปจฺจยปฺปิจฺโฉ ธุตงฺคปฺปิจฺโฉ ปริยตฺติอปฺปิจฺโฉ อธิคมปฺปิจฺโฉติ อิเมสุ จตูสุ อปฺปิจฺฉปุคฺคเลสุ ปจฺจยปฺปิจฺโฉ นาม โหติ ฯ เตน เอกงฺคุตฺตเร สตฺตมวคฺเค อปฺปิจฺฉตาสุตฺตวณฺณนายญฺเจว รถวินีตสุตฺตวณฺณนายญฺจ จตูสุ ปจฺจเยสุ อปฺปิจฺโฉ ปจฺจยปฺปิจฺโฉ นาม ฯ โส ทายกสฺส วสํ ชานาติ เทยฺยธมฺมสฺส วสํ ชานาติ อตฺตโน ถามํ ชานาติ ฯ ยทิ หิ เทยฺยธมฺโม พหุ โหติ ทายโก อปฺปํ ทาตุกาโม ทายกสฺส วเสน อปฺปํ คณฺหาติ ฯ เทยฺยธมฺโม อปฺโป ทายโก พหุํ ทาตุกาโม เทยฺยธมฺมสฺส วเสน อปฺปํ คณฺหาติ ฯ เทยฺยธมฺโมปิ พหุ ทายโกปิ พหุํ ทาตุกาโม โส อตฺตโน ถามํ ญตฺวา ปมาเณเนว คณฺหาตีติ วุตฺตํ ฯ

ปจฺจยปฺปิจฺโฉ พหุ๋ เทนฺเต อปฺปํ คณฺหาติ อปฺปํ เทนฺเต อปฺปตรํ วา คณฺหาติ น วา คณฺหาติ น อนวเสสคฺคาหี โหตีติ ปาฏิกวคฺเค ทสุตฺตรสุตฺตวณฺณนา ฯ **(มงฺคลตฺถทีปนิยา ทุติโย ภาโค/ข้อ ๓๓๓ - ๓๓๔)**

๒. นีจกุลปจฺฉาชาติอาทิเกน ตเมน ยุตฺโตติ ตโม ฯ กายทุจฺจริตาทีหิ ปุน นิรยตมูปคมนโต ตมปรายโน ฯ อิติ อุภเยนาปิ ขนฺธตโม ว กถิโต โหติ ฯ อฑฺฒกุลปจฺฉาชาติอาทิเกน โชตินา ยุตฺโต โชติ อาโลกภูโตติ วุตฺตํ โหติ ฯ กาย-สุจริตาทีหิ ปุน สคฺคูปปตฺติโชติภาวูปคมนโต โชติปรายโนติ โกสลสํยุตฺเต ตติยวคฺ-ควณฺณนา จตุกฺกงฺคุตฺตเรทุติยปณฺณาสกวณฺณนา จ ฯ

นีจกุลปจฺฉาชาติอาทิอปฺปกาสภาเวน ตโม วิยาติ ตโม ฯ เตน ตเมน ยุตฺโตติ ตโม ปุคฺคโล ฯ วุจฺจติ หิ ตโยคโต ปุคฺคลสฺส ตพฺโพหาโร ยถา มจฺเฉรโยคโต มจฺเฉโรติ ฯ ตสฺมา ตโมติ อปฺปกาสภาเวน ตโมภูตํ อนฺธการํ วิย ชาโต อนฺธกา-ราวตฺถํ วา ปตฺโตติ อตฺโถ ฯ วุตฺตลกฺขณํ ตมเมว ปรํ ปรโต อยนฺ คติ นิฏฺจา เอตสฺสาติ ตมปรายโนติ ฯ อุภเยนาปิ ตมคฺคหเณน ขนฺธตโม ว กถิโต น อนฺธการ-ตโม ฯ ขนฺธตโมติ จ สมฺปตฺติรหิตา ขนฺธูปปตฺติเยว ทฏฺจพฺพา ฯ อฑฺฒกุลปจฺฉา-ชาติอาทิปฺปกาสภาเวน โชเตตีติ โชติ ฯ เตน โชตินา ยุตฺโตติอาทิ สพฺพํ วุตฺตนเยน เวทิตพฺพนฺติ ตฏฺฏีกา ฯ

ตโม โชติปรายโน ปุญฺญผลํ อนูปชีวนฺโตเอว ปุญฺญานิ กโรตีติ ปุพฺพการีติ วุตฺโตติ ปุคฺคลปฺปญฺญตฺติฏีกา ฯ **(มงฺคลตฺถทีปนิยา ทุติโย ภาโค/ข้อ ๓๗๐)**

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคธเป็นไทย

๑. แม้ความที่บุคคลผู้ปรารถนาลามกและผู้มักมากเป็นผู้ไม่รู้ประมาณ พระ-อรรถกถาจารย์ แสดงไว้แล้ว ในอรรถกถาทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้ ฯ จริงอยู่ บุคคลเหล่านั้น เพราะความไม่รู้ประมาณในการรับ จึงให้ความปรารถนาลามกและความเป็นผู้มักมากเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นปฏิคาหกจึงควรเป็นผู้รู้ประมาณ ฯ

เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย จึงตรัสไว้ในปฏิคคาหกสูตร ในเตรสวรรม ในพระบาลีที่กล่าวธรรมเป็นเอก ในเอกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า บุคคลผู้เป็นปฏิคาหก ควรรู้ประมาณ ฯ

อรรถกถาปฏิคคาหกสูตรนั้นว่า บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า มตฺตา ชา-นิตพฺพา ความว่าบุคคลผู้เป็นปฏิคาหก ควรรู้ประมาณ ฯ ควรรู้อย่างไร ฯ จริงอยู่ บุคคลผู้เป็นปฏิคาหกนั้น ควรรู้อำนาจของทายก ควรรู้อำนาจของไทยธรรม ควรรู้กำลังของตน ฯ

ฎีกาปฏิคคาหกสูตรนั้นว่า อัธยาศัยต่างโดยความเป็นสภาพที่กว้างขวางและไม่กว้างขวาง ชื่อว่าอำนาจของทายก ฯ ความที่ไทยธรรมมีน้อยหรือมีมากนั่นแหละ ชื่อว่าอำนาจของไทยธรรม ฯ ประมาณเพียงให้อัตภาพเป็นไปได้ ชื่อว่ากำลังของตน ฯ

ก็ ผู้ใดรู้ประมาณ ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นผู้มักน้อยในปัจจัยในบรรดาบุคคลผู้มักน้อย ๔ ประเภทเหล่านี้ คือ ผู้มักน้อยในปัจจัย ๑ ผู้มักน้อยในธุดงค์ ๑ ผู้มักน้อยในปริยัติ ๑ ผู้มักน้อยในมรรคผล ๑ ฯ

เพราะเหตุนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวไว้ในอรรถกถาอัปปิจฉตาสูตร ในสัตตมวรรคในเอกนิบาต อังคุตตรนิกาย และในอรรถกถารถวินีตสูตรว่า บุคคลผู้มักน้อยในปัจจัย ๔ ชื่อว่าผู้มักน้อยในปัจจัย ฯ ผู้มักน้อยในปัจจัยนั้น ย่อมรู้อำนาจของทายก ย่อมรู้อำนาจของไทยธรรม ย่อมรู้กำลังของตน ฯ ก็ถ้าไทยธรรมมีมาก ทายกต้องการจะถวายน้อย ก็รับน้อย ด้วยอำนาจของทายก ฯ ไทยธรรมมีน้อย ทายกต้องการจะถวาย

มาก ก็รับน้อย ด้วยอำนาจของไทยธรรม ฯ ทั้งไทยธรรมก็มีมาก ทั้งทายกต้องการจะถวายมากเธอรู้กำลังของตนแล้วก็ย่อมรับพอประมาณเท่านั้น ฯ

อรรถกถาทสุตตรสูตร ในปาฏิกวรรคว่า ผู้มักน้อยในปัจจัย เมื่อทายกถวายมาก ก็รับน้อย เมื่อทายกถวายน้อย ก็รับน้อยกว่า หรือไม่รับเลย (แต่) ไม่ใช่รับจนไม่มีเหลือ ฯ

๒. อรรถกถาตติยวรรค ในโกสลสังยุตต์ และอรรถกถาทุติยปัณณาสก์ ในจตุกกนิบาตอังคุตตรนิกาย ว่า บุคคลชื่อว่า ตมะ เพราะวิเคราะห์ว่า ประกอบด้วยความมืด มีเกิดครั้งหลังในตระกูลต่ำเป็นต้น ฯ บุคคล ชื่อว่า ตมปรายนะ (ผู้มีความมืดเป็นที่ไปในเบื้องหน้า) เพราะเข้าถึงความมืดคือนรกอีก ด้วยอกุศลกรรมบถ ๑๐ มีกายทุจริตเป็นต้น ฯ ด้วย ตม ศัพท์แม้ทั้ง ๒ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเฉพาะความมืดแห่งขันธ์ไว้ ด้วยประการฉะนี้ ฯ บุคคลเป็นผู้ประกอบด้วยความรุ่งเรือง มีเกิดครั้งหลังในตระกูลมั่งคั่งเป็นต้น ชื่อว่าโชติ มีอธิบายว่า เป็นผู้สว่าง ฯ บุคคล ชื่อว่าโชติปรายนะ เพราะเข้าถึงความรุ่งเรืองคือเกิดในสวรรค์ อีกด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ มีกายสุจริตเป็นต้น ฯ

ฎีกาตติยวรรค ในโกสลสังยุตต์เป็นต้นนั้นว่า บุคคลที่ชื่อว่า ตมะ เพราะวิเคราะห์ว่า เป็นเหมือนความมืด เพราะความไม่รุ่งเรืองมีเกิดครั้งหลังในตระกูลต่ำเป็นต้น ฯ บุคคลที่ชื่อว่า ตมะ เพราะวิเคราะห์ว่า เป็นผู้ประกอบด้วยความมืดนั้น ฯ ความจริง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเรียกบุคคลว่าเป็นผู้มืดนั้น เพราะประกอบด้วยความมืดนั้น เหมือนเรียกบุคคลผู้มีความตระหนี่ เพราะประกอบด้วยมัจฉริยะ ฉะนั้น ดังนี้ ฯ เพราะเหตุนั้น บทว่า ตโม จึงมีความว่า เกิดเป็นผู้มืด เหมือนคนบอด เพราะความไม่รุ่งเรือง หรือ ถึงการกำหนดว่าคนบอด ฯ ความมืดมีลักษณะดังกล่าวแล้วนั่นแหละเป็นที่ไป คือ เป็นทางไป ได้แก่ เป็นที่ตั้งลง เบื้องหน้า คือ ข้างหน้า ของบุคคลนั่น เหตุนั้น บุคคลนั่น ชื่อว่า ตมปรายนะ ดังนี้แล ฯ ด้วย ตม ศัพท์แม้ทั้ง ๒ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสความมืดแห่งขันธ์เท่านั้นไว้ หาตรัสถึงความมืดคืออันธการไม่ ฯ อนึ่ง ในบทว่า ขนฺธตโม พึงเห็นเฉพาะความเกิดขึ้นแห่งขันธ์ที่เว้นจากสมบัติเท่านั้น ฯ บุคคลที่ชื่อว่า โชติ เพราะวิเคราะห์ว่า ย่อมรุ่งเรืองเพราะความรุ่งเรืองมีเกิดครั้งหลังในตระกูลมั่งคั่งเป็นต้น ฯ คำว่า เตน โชตินา ยุตฺโต เป็นต้นทั้งหมด ก็พึงทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้ว ฯ

ฎีกาปุคคลปัญญัติว่า บุคคลผู้มืดมา สว่างไป ย่อมทำบุญทั้งหลาย ไม่อาศัยผลบุญเป็นอยู่เลย เพราะฉะนั้น บุคคลนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงเรียกว่า เป็นบุพพการี ดังนี้ ฯ

พระพรหมเวที ชวนปญฺโญ วัดไตรมิตรวิทยาราม...เฉลย.
สนามหลวงแผนกบาลี...ตรวจแก้.